

Smaragdna mreža

Smaragdnu mrežu čine područja od posebnog interesa za zaštitu koja trebaju uspostaviti zemlje članice Bernske konvencije. U Hrvatskoj postoje četiri biogeografske regije od ukupno sedam europskih, to su panonska, kontinentalna, alpska i mediteranska.

U Smaragdnoj mreži odabrano je šest područja ukupne površine 309.867 hektara koja čine 17,12 % preliminarne ekološke mreže ili 5,47 % ukupnog teritorija Hrvatske (5661.500 ha). To su: Nacionalni park Plitvička jezera, Park prirode Velebit, Park prirode Lonjsko polje, Park prirode Kopački rit, predloženi park prirode Neretva i Ornitološki rezervat Crna Mlaka.

NATURA 2000

NATURA 2000 ekološka je mreža Europske unije koja obuhvaća područja važna za očuvanje ugroženih vrsta i stanišnih tipova. Taj program, koji čini osnovu zaštite prirode Europske unije, proizlazi iz Smjernice o zaštiti ptica (Council Directive 79/409/EEC) i Smjernice o zaštiti staništa, divlje faune i flore (Council Directive 92/43/EEC). Svaka zemlja članica EU pridonosi stvaranju ekološke mreže NATURA 2000 određivanjem posebnih područja zaštite - SAC (Special Areas of Conservation). Sukladno Smjernici o pticama, za ptičje vrste određuju se područja posebne zaštite - SPA (Special Protection Areas). Mehanizmi zaštite područja NATURA 2000 uključuju donošenje planova upravljanja te provođenje ocjene prihvatljivosti svakoga plana ili zahvata koji sam ili u kombinaciji s drugim planovima/zahvatima može bitno utjecati na ciljeve očuvanja pojedinoga područja NATURA 2000. U područjima NATURA 2000 obvezatno je praćenje stanja vrsta i staništa zbog kojih je područje i zaštićeno. U Hrvatskoj 40 određenih područja SPA obuhvaća 33.583 km², (23.438 km² ili 41 % kopna i 10.093 km² ili 32 % teritorijalnog mora), što upućuje na veliku raznolikost staništa i faune ptica Hrvatske.

Cilj zaštite prirode je očuvati sve ugrožene i rijetke stanišne tipove u povoljnom statusu zaštite. Za takve tipove staništa neophodno je sačuvati funkcionalnu mrežu područja na kojima dolaze. To je moguće uspostavljanjem ekološke mreže. Da bi se takva mreža uspostavila, staništa se kartiraju, procjenjuje se njihov status ugroženosti, te se donose mjere za njihovo očuvanje. Smjernica o staništima zahtijeva uspostavu funkcionalne mreže važnih područja za ugrožene tipove staništa Europske unije. Ova mreža nazvana je NATURA 2000.

Propisane su neke općenite mjere zaštite, dok je specifične mjere zaštite potrebno razraditi i ugraditi u prostorne planove, sektorske planove gospodarenja i pojedine projekte. Ove mjere kroz uvjete zaštite prirode izdaje Ministarstvo kulture, a nositelj izrade plana ili projekta prema Zakonu o zaštiti prirode obavezan je podnijeti zahtjev.

Ova brošura nastala je kao dio projekta **Što članstvo u EU znači za Hrvatski okoliš?**

Poglavlje okoliš jedno je od najvećih poglavlja EU *acquis communautaire-a*. Standardi zaštite okoliša koje zahtijeva EU općenito su znatno viši od onih koji su sada na snazi u Hrvatskoj, a i tamo gdje nisu ne priječe Hrvatsku u primjeni još viših standarda od onih koje pravna stečevina EU propisuje kao minimalne. Kako bi se uskladila s EU standardima zaštite okoliša Hrvatska će u predstojećem razdoblju morati donijeti velik broj novih zakona i propisa te provesti opsežne reforme i ulaganja u infrastrukturne projekte.

Jedan od bitnih preduvjeta da bi proces usklađivanja s zakonodavstvom EU na ovom području bio uspješan je sudjelovanje javnosti u izgradnji novog sustava zaštite okoliša, i to kako one stručne tako i najširih slojeva građana. Za kvalitetnu javnu raspravu nužna je, pak, određena razina znanja i informiranosti svih sudionika. Nažalost, naš je dojam da je Hrvatska javnost općenito slabo informirana o procesu približavanja Hrvatske EU u području zaštite okoliša i da se većina informacija svodi na rijetke i često nejasne napise u medijima. Taj se kompleksan proces uglavnom doživljava kao tek još jedna od formalnih prepreka na putu ka punopravnom članstvu u EU i ne uviđa se dalekosežan utjecaj koji će on imati na kvalitetu života svih građana RH.

Zelena akcija / Friends of the Earth Croatia iz tog je razloga odlučila provesti ovaj projekt koji bi trebao javnosti pružiti sustavni pregled najvažnijih tema vezanih uz pridruživanje hrvatske EU u području okoliša te potaknuti široku javnu raspravu o ovim pitanjima.

Projekt **Što članstvo u EU znači za Hrvatski okoliš?** financira Europska unija kroz program IPA INFO 2008.

Instrument pretpriputne pomoći (IPA) pruža pomoć unutar okvira Europskog Partnerstva za potencijalne zemlje kandidatkinje i Pristupnog partnerstva zemalja kandidatkinja.

Ova publikacija izrađena je uz pomoć Europske unije. Sadržaj ove publikacije isključiva je odgovornost Zelene akcije / FoE Croatia i ni na koji se način ne može smatrati da odražava gledišta Europske unije.

“Europsku uniju čini 27 zemalja članica koje su odlučile postupno povezivati svoja znanja, resurse i sudbine. Zajednički su, tijekom razdoblja proširenja u trajanju od 50 godina, izgradile zonu stabilnosti, demokracije i održivog razvoja, zadržavajući pritom kulturalnu raznolikost, toleranciju i osobne slobode. Europska unija posvećena je dijeljenju svojih postignuća i svojih vrijednosti sa zemljama i narodima izvan svojih granica.” Europska komisija izvršno je tijelo EU.

Delegacija Europske unije u Republici Hrvatskoj

Trg žrtava fašizma 6, 10000 Zagreb
Tel: + (385) 1 4896 500
Fax: + (385) 1 4896 555
Email: delegation-croatia@ec.europa.eu
Web: www.delhrv.ec.europa.eu

Projekt provodi:

Zelena akcija / FoE Croatia
Frankopanska 1, 10000 Zagreb
Tel/fax: + (385) 1 4813 096
Email: za@zelena-akcija.hr
Web: www.zelena-akcija.hr

Ovaj letak objavljujemo u sklopu projekta *Što članstvo u EU znači za hrvatski okoliš* kojeg financira Europska unija kroz program IPA INFO 2008

Zaštita bioraznolikosti u Hrvatskoj, Europskoj uniji i svijetu

U studenom 2008. godine Sabor Republike Hrvatske usvojio je Izvješće o stanju prirode i zaštite prirode u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2000. do 2007. godine te Strategiju i akcijski plan zaštite biološke i krajobrazne raznolikosti Republike Hrvatske (NN 143/08). Ovi se dokumenti temelje na međunarodnim obavezama koje je RH preuzela.

Konvencija o biološkoj raznolikosti?

Konvencija o biološkoj raznolikosti je temeljni globalno prihvaćen dokument za zaštitu bioraznolikosti. Očuvanje bioraznolikosti se u njemu uspostavlja kao temeljno međunarodno načelo u zaštiti prirode i zajednička obveza čovječanstva. Konvencija je donesena u Rio de Janeiru 1992. godine na Konferenciji Ujedinjenih naroda o okolišu i razvoju. U Republici Hrvatskoj je stupila na snagu 7. listopada 1996. godine.

Konvencija o biološkoj raznolikosti definira biološku raznolikost kao raznolikost živih organizama što uključuje:

- raznolikost unutar vrsta,
- raznolikost među vrstama i
- raznolikost ekoloških sustava.

Biološka raznolikost ovdje nije ograničena samo na vrste biljaka, životinja, gljiva i mikroorganizama jer su mnoge vrste dalje podijeljene u podvrste, varijetete i u različite genetske populacije. Stoga biološka raznolikost uključuje i genetsku raznolikost unutar vrsta, kao i staništa i ekosustave.

Važnost biološke raznolikosti očituje se u međuovisnosti svih živih organizama i njihovog uravnoteženog djelovanja kao ključa zdravlja planeta kao cjeline.

Konvencije ima 3 cilja:

1. očuvanje sveukupne bioraznolikosti
2. održivo korištenje komponenata bioraznolikosti
3. pravedna i ravnomjerna raspodjela dobrobiti koje proizlaze iz korištenja genetskih izvora

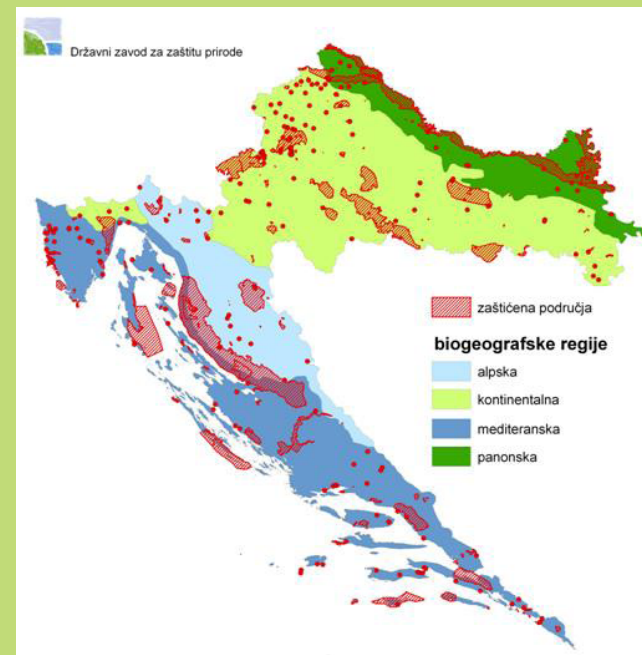
Zaštićena područja

Zaštićena područja prirode su zaštićena posebnim zakonskim mjerama zbog svoje izuzetne vrijednosti za očuvanje prirode i bioraznolikosti. Koncept zaštite prirodnih vrijednosti nastao je u 19. stoljeću kao odgovor na sve veće uništavanje prirode u industrijskim zemljama. Do nedavno, zaštita prirode odnosila se uglavnom na zaštićena područja i zaštićene vrste, dok se danas na zaštitu prirode gleda i izvan ovih, posebno zaštićenih područja.

Zaštita, očuvanje, održavanje i korištenje zaštićenih područja provodi se u Hrvatskoj na temelju Zakona o zaštiti prirode i pripadajućih podzakonskih propisa. Zakon o zaštiti prirode utvrđuje 9 kategorija zaštićenih područja, ciljeve njihove zaštite i način upravljanja. Nacionalne kategorije u najvećoj mjeri odgovaraju jednoj od međunarodno priznatih kategorija prema IUCN-u (Međunarodnom savezu za zaštitu prirode).

Pojedina područja Hrvatske, zbog svoje iznimne biološke i krajobrazne raznolikosti, uživaju i međunarodnu pravnu zaštitu. Nacionalni park Plitvička jezera upisan je na UNESCO-ovu Listu svjetske prirodne baštine još 1979. Još dva hrvatska parka nalaze se na tentativnoj listi – NP Kornati i PP Lonjsko polje. Na Ramsarski popis kao međunarodno vrijedne močvare upisani su parkovi prirode Kopački rit i Lonjsko polje, ornitološki rezervat ribnjaci Crna Mlaka te donji tok Neretve, a planina Velebit uvrštena je u UNESCO-vu međunarodnu mrežu rezervata biosfere u sklopu znanstvenog programa Čovjek i biosfera. Park prirode Papuk, kao europski geopark, uvršten je 2007. godine u UNESCO-vu mrežu geoparkova.

Nacionalne parkove i parkove prirode proglašava Hrvatski sabor, stroge i posebne rezervate Vlada Republike Hrvatske, a ostale kategorije proglašavaju županijske skupštine i Skupština Grada Zagreba. Zaštita svih kategorija temelji se na stručnoj podlozi Državnog zavoda za zaštitu prirode.

Rasprostranjenost zaštićenih područja u Hrvatskoj

Prema Zakonu o zaštiti prirode, osnovni dokument upravljanja strogim rezervatom, nacionalnim parkom, parkom prirode, regionalnim parkom, posebnim rezervatom i značajnim krajobrazom jest Plan upravljanja koji se donosi za 10 godina. Taj je plan temelj i za godišnje programe zaštite, održavanja, očuvanja, promicanja i korištenja zaštićenih područja.

Zelena akcija se niz godina zalagala za poboljšanje aktivne zaštite zaštićenih područja i moratorij na proglašavanje novih. Naime, niz godina imali smo slučajeve parkova i zaštićenih područja samo

na papiru. Područje bi bilo proglašeno zaštićenim, ali nije imalo upravljačko tijelo, službu kontrole i zaštite, prostorni plan niti plan upravljanja. Zadnjih je godina napravljen velik pomak u upravljanju zaštićenim područjima u Hrvatskoj, pa je sazrela i situacija za proglašavanje novih područja. Neka od područja planirana za daljnju zaštitu navedena u prijedlogu strategije nastala su temeljem istraživanja koje je u proteklom razdoblju provela Zelena akcija, kao što je na primjer kanjon rijeke Une i Ličko polje. U slučaju Ličkog polja, Zelena akcija je dala prijedlog za proglašavanje Ramsarskim područjem – tj. važnim međunarodnim vlažnim staništem.

Ekološka mreža Republike Hrvatske

Tijekom posljednjih desetljeća sve je jače uništavanje staništa, što je glavni uzrok smanjenja bioraznolikosti i izumiranja vrsta.

Zaštićena područja, koja u europskim zemljama prosječno zauzimaju 10 % državnog teritorija, ne zadovoljavaju potrebe očuvanja ukupne bioraznolikosti. Stoga je zaštita prirode u Europi usmjerena na stvaranje sustava preostalih vrijednih područja za ugrožene vrste i staništa, koja su međusobno funkcionalno povezana, a takav se sustav zove ekološka mreža. Ekološku mrežu čini mreža zaštićenih područja, te poveznice između njih odnosno ekološki koridori.

Ekološka mreža Republike Hrvatske obuhvaća 47% kopnenog i 39% morskog teritorija Republike Hrvatske te dva koridora: koridor za morske kornjače te koridor Palagruža-Lastovo-Pelješac (područje važno za selidbu ptica).

Europske ekološke mreže - Smaragdna mreža i NATURA 2000

Konvencija o zaštiti europskih divljih vrsta i prirodnih staništa (Bernska konvencija) i Smjernica o pticama te zaštiti staništa, divlje faune i flore Europske unije propisuju zaštitu ugroženih vrsta i stanišnih tipova koji su iskazani unutar biogeografskih regija na teritoriju države. Temeljem Bernske konvencije nastala je međunarodna ekološka mreža koja se zove Smaragdna mreža, a temeljem Smjernice o pticama i Smjernice o zaštiti staništa, divlje faune i flore Europske unije nastala je europska ekološka mreža NATURA 2000. Koncept za nastanak obje mreže je isti – očuvanje staništa unutar međusobno koridorima povezanih zaštićenih područja, ali se Smaragdna mreža odnosi na sve zemlje potpisnice Bernske konvencije, dok se NATURA 2000 odnosi na zemlje članice Europske unije. Zapravo NATURA 2000 je mehanizam koji je Europska unija donijela kako bi se bolje provela Bernska konvencija, a kako zakonodavstvo EU ima bolje mehanizme provođenja, time je i mreža NATURA 2000 temeljitija i bolje zadaje mehanizme i mjere zaštite prirode od Smaragdne mreže. S obzirom da je RH potpisnica Bernske konvencije morala je osnovati Smaragdnu mrežu, dok mrežu NATURA 2000 mora pripremiti do ulaska u EU, kada će ista stupiti na snagu.